

Per Theodor Winnberg f. 1813 Torp Jämtland

Det händer inte så sällan, att jag får blicka in i en förgången tids dagliga liv. Nu senast har några brev tillställts mig av en släkting, som pietetsfullt bevarat dem genom åren. Breven ha, tills de nu kommit i min ägo, förvarats i en gammal chiffonjé, densamma möbel som adressaten anförtrodde dem åt för snart ett hundra år sedan. Brevmottagaren var handlanden i Piteå, Anders Lundberg, född 1820, död 1888, och den som skrev de prydliga epistlarna var kyrkoherden i Arjeplog, från 1874 i Arvidsjaur, Per. Theodor . Winnberg.

Lundberg och Winnberg var ombud för varandra i olika slags affärer, var på sin ort. Winnberg tycks ha hämtat de flesta av livets nödtorfter hos Lundberg i Piteå och detta "på räkning". Sitt pekuniära tillgodohavande hos Winnberg, eller en del därav, använde Lundberg till att betala sina lappprodukter, som var en mäktig beståndsdel i Lundbergs affärer. Varje år gick t. ex. över tusentalet rökta renstekar till grossister i Stockholm, för att nu bara nämna en del av 'lappleveranserna'.

Balanseringen i deras affärer byggdes på s. k. kontokuranter, som varje kvartal sändes från handelshuset i Piteå till prästatjället i lappmarken. Tack vare de brev, som regelbundet åtföljde dessa dokument, ha vi en god bild av det karga vardagslivet i en avlägsen trakt av vårt län.

På grund av Winnbergs utomordentligt detaljerade sätt att meddela sig i brev - hans stilistiska kunnande är också berömvärt - saknar man inte Lundbergs brev. Innan jag går vidare vill jag meddela några data om kyrkoherde Winnberg. Han var född annandagjul 1813 i Torps församling Jämtland som son till majoren Johan Ludvig Winnberg och hans hustru Inga Margareta Wassenius, som var prästdotter i samma församling. 24 år gammal prästvigdes han och efter åtskilliga förordnanden och examina i lapska språket blev han ord. pastor i Arjeplog 1854. Med tjänsten följde skollärarysslan. Till Arvidsjaur kom han 1874.

Så skriver han den 28 december 1866. Broder Lundberg Min Son Petrus hemkom julaftonen väl och lyckligt med alla de från dig till mig med honom sände sakerne. Med Länsman Holmströms Son Carl Fredrik, som till dig framlemnar detta bref, skall du nu vara god och skicka mig på mim räkning Ett Pund och 15 mark Caffé, äfvensom, om det är färdigt, den af mig min Son Petrus beställda rock och väst, som Herr Kihlberg skulle göra, hvilka sakers vigt Länsman är genom sin Son skyldig att uppskjutsa at mig, emedan min Son Petrus förut på denna förjuls vinter har åt Länsmans folket ifrån Skellefteå hitskjutsat motsvarande tyngd. Skulle dock Kihlberg ännu icke hafva hunnit förfärdiga nämnde kläder åt Petrus, så är då Bror i den händelsen god och tager dem med sig hit till marknaden.

Med hastande vänskap, af vännen

Per Theodor Winnberg.

Ett par månader senare skriver han följande patetiskt rörande brev. Arjeplog den 30 Mars 1867.

Broder Lundberg ! Härmed får jag allra först fullgöra min sorgliga plikt, att, om ock under smärtans tårar, fråga mig och min hustru underrätta dig och din familj derom: Att Herren Gud, som tillmäter våra dagar i dödligheten och bestämmer människans dödsstund, har behagat den 21 Mars, efter ett långvarigt lidande, hädankalla vår yngsta Dotter Freija Martha Eugenia efter en lefnad af elfva månader och 4 dagar, sorgd och bittert begråten af oss föräldrar och 9 syskon. Ehuru nu detta är, bland våra många, det första barnet, som döden oss fråntagit, och oaktadt det nu redan är 9 dygn, sedan den lilla Freija dog bort ifrån oss; Så kännes det dock, enligt hvad jag en gång hörde dig yttra i saknaden efter din lille döde Son, tomt, underligt och saknadsfullt, särdeles nu i början efter den speda telningen, som ej mer härstädes ibland oss bäres på några jordiska föräldraarmar, men likväl bör det trösta oss att veta henne vara hos en bättre far, än i den vård, som vi härnere hade kunnat gifva henne.

I afseende på sorgetiden och min trägna skriftväxling, får jag ock i sammanhang med det timade dödsfallet inom mitt hus och min släkt., härmed bedja dig, att för all del med första post skicka mig 2 stänger utmärkt godt och fint Svart Lack, ty jag är nästan aldeles utan sådant, och det hjälper ej om det blir dyra postpengar, ty för denna svart lacks hitsändning får du naturligtvis debetera mig. Vidare får jag nämna, att 2 dagar före lill Freijas död eller den 19 Mars hitkommo dina Lass och medhade aldeles riktigt hvad som fanns uppskrivet på den Forsedel, som din Husbonddräng Fredric Holmqvist lemnade mig.

Allt hvad som var föreskrivit att lemna på Nededaget fördes genast dit, ty Johan Holmström i Mullholm hade lemnat mig nyckeln till utboden, hvarom jag ock hade bedt honom i förväg, ty det är svårt för oss att inrymma allt. Klockarn tog genast emot sin mjölsäck, och Per Larssons saker togos om hand af hans föräldrar Lässikfolket här på platsen. Men allt övrigt tog jag tills vidare i mitt förvar. Rörande en kornmjölssäck åt mig tjelf blefvo både jag och Fredrik litet villrådiga, emedan i Brors handbref till mig stod att jag skulle hafva 4 kornmjölssäckar, men däremot enligt forsedeln skulle jag endast hafva 3 kornmjölssäckar, och vid Säckarnas lyftande ur lassen befanns det ega sin riktighet, som stod på. forsedeln, så att Bror far således icke debetera mig för mer än 3 kornmjölssäckar, ty jag har ej bekommit flera sådana, men visserligen har jag förutom de 3 kornmjölssäckarne äfven bekommit en Rågmjölssäck.

En nyförtent mindre kopparkittel medföljde äfven lassen och insattes på Nederlaget, men emedan Fredrik icke visste namnet på den person, som skall hafva kitteln, så måste bror då bror med nästa

post sänder mig det svarta lacket ge mig upplysning om hvem som skall hafva denna kopparkittel; så att jag derom får underrätta Mullholm Johanncs. Äfvén så är väl ock bror då god och hitsänder räkningar på mig, klockarn, och Skolläraren p. Nordin, ty jag har ej annat kunnat än låta Nordin afhämta sitt; ty ehuru ännu inte hörts till om Statsbidraget i Nordins lön, så vill jag dock tro att det skall räcka till. Vi qvarlevande må eljest alla väl, och hälsa Herrskapet så mycket.

Högaktningsfullt Pehr Thehdor Winnberg.

Källa :Dagtecknat Arjeplogs Prästgård ur familjearkivet Afhild Axelsson

Per Theodors Winnbergs livliga brevväxling.....

År 1867 skriver pastor Winnberg till en handlande i Piteå att>>nöden har ock här varit förfärlig, vilket man icke minst fått vidkännas i bättre hus genom övrumplingen av tiggare från alla håll som begärt mat.>>

År 1871 När pastor Winnberg i Arjeplog skickade en nota på varor han skulle ha av en handlande i Piteå är där uppräknat ett lod rovför, ett lod rödbetsför, ett lod morotsför, ett lod spenatför. ett halvt lod persiljeför,ett halvt lod dillför och ett skålpund pepparrot. Prästgården hade tydligen en liten köksträdgård. Pastor Winnberg var från Jämtland och pastorskan från Dorotea och förde nog med sig trädgårdskonsten därifrån.

År 1868 kyrkoherde Winnberg skriver till Duben oktober att Arjeplogslapparna är de smutsigaste av alla. Duben framhåller lapparnas stora orenlighet, med den personliga hygien, för med den var det nog si och så.>>Lorten satt som en skyddande fernissa på kroppen>>Det framhålles dock att man brukade tvätta händer och ansikte. Och i läkarrapporter på 1800 talet nämns flera gånger att inte bara lapparna utan även nybyggare nattetid låg till och med sjuka i sina sängar i sina vanliga kläder.

År 1871 Duben relaterar ett brev från kyrkoherde Winnberg i augusti enligt 15 lappar eller 3,5 procent av dessa var äldre än 70 år medan enligt Sveriges officiella statistik för år 1860 blott 2,8 procent var så gamla i riket i sin helhet. Linné säger visserligen att lapparna fort får ett åldrat utseende men han nämner en hundra åring. Dubens uppgift är att>> en lapp dör som barn eller mycket gammal. De medelålders fryser ihjäl, drunknar eller stupar för yttre skador som benbrott, skott, för björnsjutt>>

År 1872 - 22 maj Kyrkoherde Winnberg nämner i ett brev till handlande Lundberg i Piteå att doktor Håkansson skulle göra sin sommarresa för de sjukas skull någon av söndagarna i juli månad ty det var på lappmarkskommunernas begäran så av landshövdingeämbetet anordnat. Winnberg ansåg det vara behövt att till midsommaren få kungörelse från Håkansson om hans hitkomst.>>Det var nödigt på det folk må i förväg få veta det.>>

År 1866- 1880 Kyrkoherde Winnbergs långa brevväxling med handlande Lundberg nämns aldrig något om konsultation av läkare. Däremot ger Winnberg handlandes fru råd om behandling av ros. Var ingen doktor att tillgå fick man på gammalt beprövat sätt reda sig med huskurer.

I ett av breven rekviderar Winnberg varor och har stort bekymmer om en symaskin, det var hans dotter Amalia Charlotta född 1856 som skulle ha symaskinen, hon skulle bli sömmerska (symaskinen finns att beskåda på Silvermuset i Arjeplog) den första som kom till Arjeplog. Men inte en enda gång är det nämnt att medikamenter skulle uppsändas. De var tydligen inte i livligt bruk. När doktor Håkansson i Piteå i juli år 1872 skulle resa till Arjeplog ombads han taga med sig symaskinen- men igenting nämns då heller om medecin. Det hade doktorn dock med sig. Däremot sitter lappmarksprästen och ger råd till handlandefruen i Piteå som hade ont i ett ben.Winnberg skriver att om det var svullet, rött eller hårt, då är det ros och det bästa medel han känner och själv begagnat är att ta bark av >> ålderträd>>, koka den så det blir brunt, lägga barken i en handduk och täcka rosen därmed. Sedan det efter upprepade behandlingar blir sår skall dessa hållas öppna med ombundet näver till dess de av sig själva slutade rinna.

Källa: DE KRANKA OCH DE USLINGAR Einar Wallquist.